

Kulturna baština Jaskanskog kraja kao poticaj likovnom izražavanju djece predškolske dobi

---

Kunović, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:936603>

Rights / Prava: [Attribution-NoDerivs 3.0 Unported/Imenovanje-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**LUCIJA KUNOVIĆ
DIPLOMSKI RAD**

**KULTURNA BAŠTINA JASKANSKOG
KRAJA KAO POTICAJ LIKOVNOM
IZRAŽAVANJU DJECE PREDŠKOLSKE
DOBI**

Zagreb, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

PRISTUPNICA: Lucija Kunović

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Kulturna baština jaskanskog kraja kao poticaj
likovnom izražavanju djece predškolske dobi

MENTORICA: mr. art. Ivana Gagić Kičinbači

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	1
SAŽETAK.....	3
SUMMARY	4
1. UVOD	5
2. KULTURNA BAŠTINA	6
2.1. Materijalna kulturna baština.....	6
2.2. Nematerijalna kulturna baština.....	7
3. KULTURNA BAŠTINA JASKANSKOG KRAJA	7
3.1. Dvorac Erdödy i grofovi Erdödy.....	7
3.2. Narodna nošnja Draganića	9
3.3. Tradicijsko oblikovanje i ukrašavanje drva	10
4. ZNAČAJ KULTURNE BAŠTINE U OBRAZOVANJU DJECE I RAZVOJU SVIJESTI O VLASTITOM IDENTITETU	13
5. LIKOVNI IZRAZ PREDŠKOLSKOG DJETETA	15
5.1. Likovni razvoj djeteta	15
5.2. Uloga odgojitelja u poticanju likovnog izražavanja djece	16
6. KULTURNA BAŠTINA KAO POTICAJ ZA LIKOVNO STVARANJE	17
7. PRAKTIČNI DIO RADA	20
7.1. Dvorac Erdödy i grofovi Erdödy	20
7.1.1. Priprema za aktivnost.....	20
7.1.2. Tijek jutarnjih aktivnosti.....	22
7.1.3. Analiza dječjih likovnih radova	24
7.2. Narodna nošnja Draganića	30
7.2.1. Priprema za aktivnost.....	30
7.2.2. Tijek jutarnjih aktivnosti.....	31
7.2.3. Analiza dječjih likovnih radova	33
7.3. Tradicijsko oblikovanje i ukrašavanje drveta.....	41
7.3.1. Priprema za aktivnost.....	41
7.3.2. Tijek jutarnjih aktivnosti.....	42
7.3.3. Analiza likovnih radova.....	43
8. ZAKLJUČAK	50
LITERATURA:	51

MREŽNE STRANICE:.....	53
PRILOZI	54
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	55

SAŽETAK

Baština daje djeci i mladima saznanja o sadržajima na kojima se temelje društvo i kultura, upućuje ih na provjerene duhovne matrice, ali ih također može osposobiti za kritičko i odgovorno prosuđivanje društvenih prilika. Osobito danas u vrijeme globalizacije, kada se miješaju različite kulture, svjetonazori i religije odgoj i obrazovanje djetetu trebaju omogućiti da oblikuje identitet građanina svijeta, a pritom sačuva svoj nacionalni identitet i svoju kulturu te društvenu, moralnu, jezičnu i duhovnu baštinu.

Cilj ovog rada bio je upoznati djecu s kulturnom baštinom jaskanskog kraja, jer kada se djeca upoznaju sa zavičajnom kulturom, ona postaje most prema ostalim kulturama. Djeca su upoznata s dvorcem i grofovima Erdödy, narodnom nošnjom Draganića i tradicijskim oblikovanjem i ukrašavanjem drveta. Kako bi djeca izrazila doživljeno odabrane su likovne aktivnosti i likovne tehnike primjerene uzrastu djeteta. U aktivnostima su sudjelovale tri odgojne skupine Dječjeg vrtića *Radost*, Jastrebarsko. Djeca su kroz igru i na spontan način iznijela doživljene elemente kulturne baštine.

Praktični dio rada podijeljen je u tri cjeline. U radu je prikazana priprema za likovne aktivnosti, opisan je tijek aktivnosti te su analizirani nastali dječji likovni radovi motivirani kulturnom baštinom Jaskanskog kraja.

Ključne riječi: kulturna baština, kulturni identitet, kulturna baština jaskanskog kraja, dječje likovno stvaralaštvo

SUMMARY

Cultural heritage teaches children and young people the history their society and culture are based on. It shows them the well-known spiritual framework and it can prepare them for a critical and responsible judgement of social circumstances. In the contemporary world of globalization and a global melting pot of different cultures, world views and religions, school education should help children develop their identity as citizens of the world, but also conserve their national identity and cultural, moral, linguistic and spiritual heritage.

The goal of this paper was to teach children about the cultural heritage of Jaska, because once they learn their own cultural heritage it becomes a bridge to other cultures. The children were taught about the castle and the counts from the Erdödy noble family, the folk costume of Draganić and a traditional method of working and decorating wood. Art activities and techniques the children used to express their experience were selected based on their age. Three groups of children from kindergarten Radost in Jastrebarsko participated in the research activity. Through play the children spontaneously rendered their experience of the cultural heritage they were exposed to.

The practical part of this paper is split into three parts. The paper describes the preparation and the course of the art activities and finally analyses the children's artwork inspired by the cultural heritage of Jaska.

Keywords: cultural heritage, cultural identity, cultural heritage of Jaska, child art

1. UVOD

Prema suvremenim pedagoškim principima odgoj i učenje djeteta ostvaruje se u socijalnom i kulturnom okružju i u povezanosti s realnim životnim okolnostima konkretne odgojne sredine. Upravo upoznavanjem kulturne baštine djeca se upoznaju sa sadržajima na kojima su izrasli i na kojima se temelji društvo i kultura, ali ih također može osposobiti za kritičko i odgovorno prosuđivanje društvenih prilika. Upoznavanje s kulturom trebalo bi se odvijati prama načelu od bližega prema daljem, odnosno prvotno treba upoznati djecu s konkretnim životom, konkretnim primjerima, djeci bliskima i poznatima. Kada se zavičajna kultura integrira u odgojno-obrazovni proces, ona postaje most prema drugim kulturama te dijete uči uvažavati i poštovati tuđe kulturne vrijednosti. Kako cilj obrazovanja nije reprodukcija određene kulture i prenošenje kulturnih obrazaca, već pripremanje djece za samostalno otkrivanje i snalaženje u svijetu koji se mijenja, upravo likovne aktivnosti kroz igru na spontan način pružaju djetetu mogućnost za samostalno otkrivanje i susret s njom.

Prema načelu od bližeg prema daljem djeca DV-a *Radost* u Jastrebarskom u ovom radu upoznaju se s kulturnom baštinom jaskanskog kraja. Teme s kojima će djeca biti upoznata su: dvorac i grofovi Erdödy, narodna nošnja Draganića i tradicijsko oblikovanje i ukrašavanje drveta. Kako znamo da djeca uz pomoć likovnih aktivnosti svijet doživljavaju i spoznaju kroz sliku, vlastito istraživanje i vlastiti kreativan angažman, upravo je likovni izraz odabran kao način da dijete prikaže vlastiti doživljaj kulturne baštine s kojom je bio upoznat.

2. KULTURNA BAŠTINA

Na mrežnim stranicama Ministarstva kulture Republike Hrvatske kulturna baština predstavljena je kao zajedničko bogatstvo čovječanstva u svojoj posebnosti i raznolikosti, a njezina zaštita jedan je od važnih preduvjeta za prepoznavanje, definiranje i potvrđivanje kulturnog identiteta (<https://www.min-kulture.hr>). Prema Maroeviću (2001) kulturna je baština prepoznati i naslijeđeni skup vrijednosti koje su ljudima ostavili njihovi preci, neovisno o vlastitom htijenju (prema Kuščević, 2015). Kulturna baština dijeli se na materijalnu i nematerijalnu baštinu.

2.1. Materijalna kulturna baština

Materijalna kulturna baština je ukupnost umjetničkih ili simboličkih materijalnih obilježja i praksa naslijeđenih iz prošlosti. Materijalna kulturna baština može se podijeliti na pokretno i nepokretno kulturno dobro. Prema članku 7. *Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* nepokretno kulturno dobro može biti: grad, selo, naselje ili njegov dio; građevina ili njezini dijelovi te građevina s okolišem; elementi povijesne opreme naselja; područje, mjesto, spomenik i obilježje u svezi s povijesnim događajima i osobama; arheološko nalazište i arheološka zona, uključujući i podvodna nalazišta i zone; područje i mjesto s etnološkom i toponimskim sadržajima; krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru; vrtovi, perivoji i parkovi; tehnički objekt s uređajima i drugi slični objekti.

Dok je pokretno materijalno dobro, prema članku 8. *Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*: zbirka predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama, kao i u drugim pravnim osobama te državnim i upravnim tijelima uključujući kod fizičkih osoba; crkveni inventar i predmeti; arhivska građa, zapisi, dokumenti, pisma i rukopisi; filmovi; arheološki nalazi; antologijska djela likovnih i primijenjenih umjetnosti i dizajna; etnografski predmeti; stare i rijetke knjige, novac, vrijednosni papiri, poštanske marke i druge tiskovine; dokumentacija o kulturnim dobrima; kazališni rekviziti, skice, kostimi i sl.; uporabni predmeti (namještaj, odjeća, oružje i sl.), prometna i prijevozna sredstva i uređaji, predmeti koji su značajna svjedočanstva razvitka znanosti i tehnologije; te druge pokretne stvari od umjetničkog, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkoga i znanstvenog značaja.

2.2. Nematerijalna kulturna baština

U članku 9., *Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* nematerijalnim kulturnim dobrom se smatraju razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, a osobito jezik, dijalekt, govori i toponimika te usmena književnost svih vrsta; folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote; tradicijska umijeća i obrti.

3. KULTURNA BAŠTINA JASKANSKOG KRAJA

Grad Jastrebarsko nalazi se između Zagreba i Karlovca te pripada Zagrebačkoj županiji. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u gradu Jastrebarskom i 58 prigradskih naselja živi 15 866 stanovnika (<https://www.tzgj.hr/hr/jastrebarsko.html>). Grad Jastrebarsko dobio je ime po jastrebarima, srednjovjekovnim uzgajivačima lovnih ptica, jastrebova i sokolova. Prvi puta se spominje 1249. godine u ispravi bana Stjepana kao „Zemlja Jastrebarska“ i gradsko naselje „forenses de Jastraburcza“. Na molbu stanovnika, nakon odlaska Tatara, kralj Bela IV. Jastrebarskom je 12. siječnja 1257. godine dodijelio povlasticu „slobodnog kraljevskog trgovišta“. Tom poveljom stanovnicima Jastrebarskog zajamčene su osobne slobode i slobodno raspolaganje imovinom (Potrebica, Matešić, 2001).

3.1. Dvorac Erdödy i grofovi Erdödy

Dvorac Erdödy smješten je u središtu grada u neposrednoj blizini glavne ulice, povijesne jezgre Jastrebarskog. Četverokutni jednokatni dvorac na uglovima je pojačan dvjema zaobljenim kulama s prostranim unutarnjim dvorištem prema kojem su otvorene arkadne galerije prvoga kata. Dvorac je okružen prostranim perivojem kojega od građevne strukture naselja dijeli potok Reka. Prema podacima iz Mađarskog državnog arhiva kaštel u Jastrebarskom je sagradio ban Matija Gereb (god. 1483. – 1489.). Prema opisima iz temelja je sagradio novi kaštel s gradskim vratima i jednim zidanim tornjem iznad vrata. Kaštel je također opisan kao prostrana građevina oko koje je bio širok jarak s vodom koji je danas zasut i ozelenjen, ali i dalje vidljiv u konfiguraciji terena. Prvotni kaštel je tijekom niza adaptacija kroz nekoliko stoljeća

prilagođavan suvremenim potrebama stanovanja i upravljanja vlastelinstvom (Potrebica, Matešić, 2001).

Obitelj Erdödy u posjed ulazi nakon što se kardinal Toma Erdödy Bakač za svoje posjede u Mađarskoj mijenjao s mađarskim plemićima Pethöo. Obitelj Erdödy potječe iz ugarske županije Sztmár. Tomin nećak Petar I. Erdödy naslijedio je sve njegove posjede u Hrvatskoj te ga se naziva praocem hrvatske grane ove velikaške obitelji. U četvrtom koljenu obitelj se podijelila na dvije grane - ugarsku s Tomom II. i Petrom III. od kojeg potječe hrvatska grana obitelji. Smrću Nikole IV. izumire obiteljska loza, a sva imanja prelaze na ugarsku granu obitelji Erdödy u Hrvatskoj. Tako ostaje sve do 18. st. kada se javljaju potomci koji se ponovno dijele u dvije grane - mađarsku i hrvatsku. Svoje posjede u Jastrebarskom Erdödyji su zadržali do početka tridesetih godina 20. st., odnosno smrću posljednjih vlasnika iz grane bana Ivana Erdödyja nestaje te velikaške obitelji iz Hrvatske (Potrebica, Matešić, 2001). Posljednji ban koji je živio u dvorcu u Jastrebarskom zvao se Stjepan Erdödy te je bio zaljubljenik u fotografiju. Jedna od poznatijih fotografija prikazuje grofa Stjepana kako preskače klupu, te postaje antologijska jer je jedan od prvih primjera moment-fotografije u Hrvatskoj (<https://www.europeana.eu/hr>).

Slika 1. Skok grofa Stjepana Erdödyja

(https://classic.europeana.eu/portal/hr/record/2048053/MUO_044370.html?utm_source=new-website&utm_medium=button)

3.2. Narodna nošnja Draganića

Narodna nošnja Draganića u svom zadnjem izdanju odraz je društvenih proturječnosti. S jedne strane sadrži duboku arhaiku kulturnih dobara koja su donesena iz pradomovine, s one strane Karpata, a to se očituje u oblikovanju i koloritu crvene utkanice. S druge strane, ruho je usvajalo utjecaje iz višeg društvenog zbiljanja i ugrađivalo ih u starinski pribor (Draganić, 1976).

Ženska nošnja sastoji se od dvaju osnovna dijelova - rubače i zastora. Rubaču čine gornji dio – oplećak, nadre, rukavi, štaclini i latice - spojen u struku s krilima i prvom krpom (Županić, 2004). Dok je zastor pregača koja je dobila naziv prema svojoj funkciji, odnosno njome se zastire prednji dio rubače (Draganić, 1976). Ženska nošnja s početka 20. stoljeća i ona iz vremena nakon I. svjetskog rata znatno se razlikuju, pa je moguće govoriti o dvjema vrstama ženskog ruha. Najuočljivije obilježje nošnje s početka 20. stoljeća njezina je dužina. Nošnja je sezala do gležnjeva i izrađivala se u dvjema osnovnim bojama: crvenoj i bijeloj. Pod utjecajem gradske mode nošnja je nakon I. svjetskog rata doživjela velike promjene. Dužina je skraćena, prvotno do listova, a zatim sve do koljena. Motivi veza i tehnika izrade doživjeli su transformaciju jer je u upotrebu ušla šivaća mašina. U nošnju osim crvene i bijele boje počinju se utkivati, uheklavati i uštikavati žuta, zelena, tirkizna, ljubičasta i nekoliko nijansi roza boje (Županić, 2004).

Jedan od zanimljivijih dijelova ženske draganićke nošnje su oglavlja. Prema uređenom oglavlju, žena je odavala svoj položaj u obitelji i društvu. Djevojčice i mlade djevojke hodale su gologlave s uređenom kosom ili su glavu povezivale „krvavim rupcem s rožami“ (Županić, 2004, str. 5). Snahe su nosile posnašak, a mlade majke svileni rubac s poculicom i partom. Žene srednje životne dobi nosile su bijeli rubac s „rožami“ u zagasitim bojama, a kasnije rubac s crnim sitnim točkicama. Potpuno crni rubac nosio se u dubokoj starosti ili koroti. Najsvečanije i najkićenije oglavlje pripada mladoj nevjesti. To je posebno izrađen obredni ukras zvan naplit. U naplitu prevladava crvena boja kao znak zdravlja sreće i napretka. Sve to u pradavnom običaju služi da zaštiti nevjestu, roditeljicu novih pokoljenja od zlih sila (Županić, 2004).

Slika 2. Naplit

Muška nošnja sastoji se od rubače i gaća. Rubača se nosi preko gaća i seže do bedara. Uz seljačko platneno ruho nose se različiti prsluci, haljeci i kaputi. Muški prsluk je od finog tamnog sukna, iskićen sitnim filigranskim vezom u svjetlijoj svili. U vezu je ponekad naznačena godina izrade, a često i monogram vlasnika (Draganić, 1976). Za razliku od ženske muška nošnja je dosta rano iščeznula iz uporabe.

3.3. Tradicijsko oblikovanje i ukrašavanje drva

Tradicijska umjetnost je izvorno stvaralaštvo seoskih ili malogradskih sredina. Smatra se oblikovnim izrazom zajednice nastalim na tradiciji umjetničkog nasljeđa. Označavalo ju se i kolektivnom umjetnošću jer u pojedinačnom očitovanju ne odudara od već prihvaćenih oblika. Iako se tradicijska umjetnost označavala kao kolektivna, ona je u mnogočemu i individualna jer pojedinac stvara i uvodi novotvorine, a kolektiv ih prihvaća ili odbacuje i ponavlja. Likovna narodna umjetnost može se smatrati likovnom djelatnošću seljaštva. Likovna umjetnost je izražena u svim sastavnicama života: graditeljstvu, odjeći, nakitu, obradi i ukrašavanju drva, oblikovanju kamena, lončarstvu, kožarstvu itd. U tradicijskoj umjetnosti prevladava plošno oblikovanje svedeno većinom na plitki reljef. Koriste se motivi ravnih (paralelne crte, cik-cak motivi, rombovi) ili zakrivljene linije (S-motiv, spirale u različitim kombinacijama,

motivi rozete i kruga). Ovi motivi kombinirani su u horizontalnom nizu ili unutar kružnog polja. Među figurativnim motivima brojniji su biljni (Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr>).

Drvo je nezaobilazni dio materijalne kulture našeg naroda. Od drveta su ljudi izrađivali različite predmete, od drvnih konstrukcija kuća i zgrada do sitnih upotrebnih predmeta u kućanstvu te ukrase bez posebne namjene. Predmeti koji su nastali od drveta ukrašavali su se urezivanjem u površinu, izdubljivanjem, izrezivanjem, tokarenjem i bojanjem (Petr-Marčec, 1987). Matasović (1933) govori kako se rezbarenje drveta karakterizira isključivo kao muško rukotvorstvo. U djetinjstvu su dječaci, pastiri rezbarili svoje štapove koji su bili dio čobanske opreme. Kasnije, ulaskom u mladenačku dob, mladići su počinjali izrađivati složenije predmete. No, rukotvorstvo drvenih predmeta imalo je i društvenu vrijednost. Društveno-kulturna uloga posebno se očituje u darovnim predmetima koje je mladić izradio i poklonio svojoj djevojci, budućoj supruzi (prema Gačić, 2017).

Jedan od drvnih predmeta, koji je mladić izradio i poklonio svojoj budućoj ženi kao zaručni poklon, je preslica. Preslica je drveno pomagalo pri ručnom predenju na koje se učvršćivalo predivo. U hrvatskoj seljačkoj tradiciji bilo je u uporabi desetak tipova preslica, a poneki tipovi su: u obliku obla ili uglata štapa, s prstenastim izbočenjem; s umetnutim uspravnim krugom; jednom ili dvjema poprečnim prečkama, ravnima ili u obliku krila, poput rašlje (<http://www.enciklopedija.hr>). Preslice su bile omiljeni predmet ukrašavanja te se na kopljastim i kopljasto-lopatastim preslicama nalazi mnogo maštovitih rezbarija. Motivi na preslicama, koje se nalaze u Gradskom muzeju Jastrebarsko, izraženi su geometrijskim biljnim ornamentima. Na pojedinim preslicama ornamentika je izražena krupnim, grubim crtama te izražava snagu i odlučnost svog rezbara, dok se na drugima nalazi puno kitnjastih znakova izražavajući unutrašnja intimna osjećanja narodnog majstora (Fluksi, 1980). Motivi koje nalazimo na preslicama jaskanskog kraja različito su položeni trokutići, rozete različitih oblika, ravne linije, zvijezde, srca te sakralni motivi (križ). Nerijetko su narodni rezbari na preslicama urezivali svoje ime, godinu izrade te ime voljene djevojke ili žene kojoj je preslica bila namijenjena (Fluksi, 1980).

„Preslica nije slučajno najčešći predmet likovnog izražavanja. Toj vještini stariji su podučavali dječake i momke. Preslica je istodobno i alat i ukras i predmet velike pažnje djevojaka. Lijepa preslica je znak ugleda; o njoj se govori, na njoj se zavidi, uz nju se pričaju priče i zgone i pjevaju pjesme. I, napokon, preslica se čuva cijela života i oporučno ostavlja u nasljeđe“ (Turković, prema Fluksi, 1980, str. 299).

Osim preslica u Gradskom muzeju Jastrebarsko čuva se primjerak pastirske čaše iz 1880. godine. Pastirska čaša je još jedan primjerak umjetničke obrade drva. Nepoznati pastir s kraja 19. stoljeća ukrasio je ovu putnu čašu od trešnjinog drveta. Na čaši se prepoznaju motivi mješovite vegetacije, odnosno drvca s tankim granama u gornjoj zoni, dok se u donjoj zoni prepoznaju geometrijski oblici. Izrezbareni su motivi strelica prema gore koje se čine kao da su podzemne, odnosno između motiva drveta i strelica nalazi se srednji dio koji je prikazan mnoštvom kosih linija koje formiraju trokute. Takav prikaz možemo tumačiti kao drvca koja rastu iz tla, a ispod sloja tla nalazi se unutarinja, podzemna sila koja ih tjera da rastu. Držak čaše je također ukrašen te je na donjem dijelu plastični oblikovana mala životinjska glava. Čaša je i svojom funkcijom interesantna i neobična. Naizgled je dvodijelna, ali je iznutra spojena otvorom, što je čini zaigranom u naravi jer nudi dvostruko ispijanje pića (<https://www.gmj.hr>).

Slika 3. Pastirska čaša

4. ZNAČAJ KULTURNE BAŠTINE U OBRAZOVANJU DJECE I RAZVOJU SVIJESTI O VLASTITOM IDENTITETU

Prema suvremenim pedagoškim principima odgoj i učenje djeteta ostvaruje se u socijalnom i kulturnom okruženju i u povezanosti s realnim životnim okolnostima konkretne odgojne sredine (vrtića, roditeljskog doma, mjesta stanovanja i dr.). Prema tome predškolske ustanove trebaju se okretati prema svojem okruženju, njegovoj kulturi, baštini i tradiciji da bi djeca upoznala i zavoljela sredinu u kojoj žive (Ivon, 1997).

„Kultura predstavlja temeljnu društvenu činjenicu, sveukupnost načina življenja određene ljudske skupine i bez nje nije moguće shvatiti povijest i razvoj naroda i društva“ (Kuščević, 2015, str. 481). Bosmans (1996) govori kako odgajati znači duhovne vrijednosti prenositi iz generacije u generaciju, vrijednosti koje životu daju smisao i sadržaj, a kulturna baština obiluje tim vrijednostima koje svojim univerzalnim značenjem blagotvorno djeluju na razvoj cjelokupnih dječjih potencijala (prema Brajčić, Kuščević, 2008). Baština daje djeci i mladima saznanja o sadržajima na kojima su odrasli i na kojima se temelji društvo i kultura, upućuje ih na provjerene duhovne matrice, ali ih također može osposobiti za kritičko i odgovorno prosuđivanje društvenih prilika (Brajčić, Kuščević, 2011). Osobito danas u vrijeme globalizacije, kada se miješaju različite kulture, svjetonazori i religije, odgoj i obrazovanje djetetu trebaju omogućiti da oblikuje identitet građanina svijeta, a pritom sačuva svoj nacionalni identitet i svoju kulturu te društvenu, moralnu, jezičnu i duhovnu baštinu (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2014). Kostović-Vranješ (2015) također progovara kako spoznavanje značenja, važnosti i vrijednosti baštine pridonosi spoznavanju vlastitog kulturnog nasljeđa, razvoju vlastitog identiteta, ali osim toga govori kako pridonosi i intelektualnom, radnom, moralnom, povijesnom, estetskom, sociološkom i kulturnom razvoju mlade osobe. Tako je jedan od pedagoških ciljeva poticanje i njegovanje ljubavi prema kraju i mjestu u kojem djeca žive te njegovoj prošlosti kako bi s ljubavlju gradili njegovu budućnost, razvijali nacionalni i kulturni identitet djeteta (Hicela, 1997).

Kulturni identitet je identitet grupe ili kulture. Obuhvaća sve simbole i njihova značenja koji određuju pripadanje pojedinca i grupa nekoj zajednici i koji ih razlikuju od drugih naroda i njihovih kultura (Seme Stojanović, Vidović, 2012). „Kulturni identitet je oblik kolektivne i pojedinačne svijesti, osjećaja i ponašanja, koji pokazuju

pripadnost nekoj zajednici“ (Avramović, 2008, prema Seme Stojanović, Vidović, 2012, str. 20). Kako bi se očuvala i njegovala cjelokupna baština nekog naroda i razvio kulturni identitet, potrebno je svakog pojedinca osposobiti za prepoznavanje baštinskih elemenata te senzibilizirati za njezino očuvanje. Stoga je upoznavanje svih oblika baštine, razvijanje svijesti o njezinoj vrijednosti te razumijevanje važnosti njezina očuvanja potrebno razvijati već kod djece rane i predškolske dobi (Kostović-Vranješ, 2015). Uključivanjem djece u aktivno istraživanje baštinskih elemenata potiče se njihova radoznalost, kreativnost i samopouzdanje, izgrađuje se njihov identitet i osobnost te stil ponašanja i komunikacije, što im omogućuje zauzimanje stava o pitanjima daljnjeg razvoja društva kojem su oni kreatori (Brajčić, Kušević, 2008). Upoznavanjem baštine djeca se emocionalno povezuju s okruženjem, izgrađuju osjećaj povezanosti sa sredinom i pripadanje sredini (Ivon, 2013). Osim što se poticanjem njegovanja kulturne baštine kod djece izgrađuje osobnost i identitet, razvija se i osjetljivost za jezik, glazbu, umjetnost, arhitekturu te sva duhovna, kulturna i prirodna bogatstva kraja kojem dijete pripada (Kostović-Vranješ, 2015).

Ivon (2013) navodi kako odgoj na temelju baštinskog okruženja upućuje na potrebu za očuvanjem i obnovom kulturnih tradicija, pomaže razumijevanju sebe i svog mjesta u svijetu u kojem živimo, upućuje na poželjnu jezgru zajedničkih univerzalnih vrijednosti, ističe razvitak kojemu su u središtu djeca i mladi kao budući promicatelji istinskih životnih, ljudskih i kulturnih vrijednosti. Također ističe i kako odgoj na kulturnim vrijednostima baštinskog okruženja djecu upoznaje s njihovim korijenima te im omogućuje odrediti njihovo mjesto u svijetu, ali i poučava poštivanju drugih kultura. S time u vezi, u *Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* navodi se kako je zadaća vrtića pomoći djetetu da razumije sebe i vlastiti identitet, ali i identitet drugih s kojima se susreće u vrtiću i široj socijalnoj zajednici (MZOS, 2014).

Kostović-Vranješ (2015) govori kako bi upoznavanje s vanjskim svijetom trebalo započeti s upoznavanjem najbliže okoline prema načelu od bližeg ka daljemu i od poznatog k nepoznatom. Odnosno prvotno treba upoznati djecu s konkretnim životom, konkretnim primjerima, djeci bliskima i poznatima. Kada se integrira zavičajna kultura u odgojno-obrazovni proces, ona postaje most prema drugim kulturama te dijete uči uvažavati i poštovati tuđe kulturne vrijednosti kroz poštovanje vlastite baštine. Također navodi kako se pri odabiru materijala i aktivnosti odgojitelji trebaju

usredotočiti na zadovoljavanje dječjih interesa, odnosno trebaju poticati djecu na iskazivanje ideja i predznanja o baštinskim elementima.

5. LIKOVNI IZRAZ PREDŠKOLSKOG DJETETA

Likovni jezik ili likovni izraz razvija se iz prirodnih potencijala, takav oblik sposobnosti djeca ne stječu iz društvene okoline nego se stvara iz interakcije vanjske okoline djeteta i njegovog unutrašnjeg svijeta (Belamarić, 1986). Kako navode Grgurić, Jakubin „dijete se likovno izražava kako bi prikazalo ono što ga zanima i uzbuđuje“ (Grgurić, Jakubin, 1996; str. 27). Osim što dijete prikazuje ono što ga zanima, ono se oduševljava i materijalima s kojima radi i samim procesom rada. Za dijete su bitni doživljaj i akcija te je njegova osnovna potreba tijekom razvoja likovnosti da neprestano mijenja sadržaj rada. Način na koji se djeca izražavaju pokazatelj je zbivanja njihove svijesti. Dječji likovni produkti ne sadrže likovno-estetičku i originalnu vrijednost, ali veći dio njih ima neometan dječji likovni izraz i likovno-kreacijsko obilježje. Takva likovna djela su iskrena i spontana te dijete daje svoj stav prema onome što izražava (Grgurić, Jakubin, 1996). Način na koji se izražavaju pokazatelj je zbivanja njihove svijesti, te nam oblici i svojstva koje su djeca izrazila otkrivaju da su njima dostupna tek neka primarna znanja o svijetu i životu (Belamarić, 1986). Dječji izraz je spontan, skladan, ritmičan i ekspresivan što se očituje u sjedinjavanju realnog i fantastičnog (Grgurić, Jakubin, 1996). Likovnim izražavanjem osnažuje se dječja sposobnost percipiranja, predočavanja, oblikovanja i stvaranja. Takvi oblici sposobnosti urođeni su u svakom čovjeku, no javlja se samo kao rezultat individualnog izražavanja koji proizlazi od individualnog poimanja i ideja (Belamarić, 1986).

5.1. Likovni razvoj djeteta

Likovni razvoj djeteta počinje vrlo rano. Počinje se događati već kada dijete povuče prvi potez koji sadrži likovne elemente. Djeca se neprestano mijenjaju i prolaze kroz različite faze razvoja (Duh, 2016).

U razvitku djetetova likovnog izražavanja istodobno teče nekoliko procesa sazrijevanja u učenja:

1. razvitak psihomotorike ruke, šake, prstiju i ovladavanje instrumentom rada

2. spoznavanje okoline i razvitak znanja o njoj

3. razvitak potreba i sposobnosti prikazivanja okoline (Grgurić, Jakubin, 1996).

Sva ta tri procesa isprepletena su, stoga se u opisivanju djetetova likovnog izražavanja može naići na mnoge periodizacije koje se razlikuju ovisno o pogledu na dobne granice. U većini periodizacija dječjeg likovnog izražavanja može se uočiti osnovni Linquetov model, gdje su navedene tri osnovne faze: faza šaranja; faza dječjeg, odnosno intelektualnog realizma i faza vizualnog realizma (Grgurić, Jakubin, 1996).

Likovni razvoj djece počinje od šaranja, a šare s mijenjaju od jednostavnih crta do manjih kružnih crta, što uvjetuje razvoj motorike djeteta (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010). Na kraju ove faze dolazi do pokušaja prikazivanja okoline kao „slučajno postignuti crtež“ ili faza „slučajnog realizma“, gdje dijete uočava sličnosti nekog predmeta i slučajno postignutog crteža te mu daje ime (Grgurić, Jakubin, 1996). Zatim dolazi faza dječjeg realizma za koju je karakteristično nastojanje da se reprezentira okolina. Može se podijeliti na fazu dječjeg realizma i fazu intelektualnog realizma. Fazu dječjeg realizma karakterizira prezentiranje okoline s egocentričnog, osobnog stajališta s izrazitim emocionalnim elementima i detaljima. U kasnijoj fazi intelektualnog realizma dijete i dalje prikazuje okolinu i pokazuje da mu je poznato bogatstvo sadržaja, informacija i spoznaja te mnoštvo predmeta i njihovih obilježja (Grgurić, Jakubin, 1996). U fazi vizualnog ili optičkog realizma javljaju se potpuniji prikazi figura i objekata te se javljaju i potpuniji elementi prikaza pokreta figura, a prostor prikazuju opisno (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

5.2. Uloga odgojitelja u poticanju likovnog izražavanja djece

Osnovna uloga odgojitelja je razvijanje osjetljivosti, shvaćanja i doživljavanja svijeta svakog djeteta na njemu svojstven način, stoga je odgojitelj bitan čimbenik u razvoju dječjeg stvaralaštva. Odgojitelji su također bitni čimbenici koji djecu potiču na likovnu aktivnost i likovno izražavanje. Kako bi djecu potaknuli, mogu se koristiti različitim načinima, npr. razgovorom, neposrednim promatranjem, igrom, glazbom, literarnim djelom i slično. Priprema djece mora biti dobro osmišljena kako bi kod djece izazvala oduševljenje te potaknula interes za određene stvari ili pojave (Ujčić, Štulić, 1999). Prilikom odabira poticaja odgojitelj treba voditi brigu o psihofizičkom razvoju djece, o likovnim tehnikama i likovno–tehničkim sredstvima koja odgovaraju

pojedinoj razvojnoj fazi likovnog izraza. Također, osim odabira poticaja, odgojitelj mora biti likovno obrazovan da tolerira i ispravno vrednuje djetetov individualni likovni izraz (Grgurić, Jakubin, 1996). Dakle odgojitelj djecu, usmjerava, ali s osjećajem za mjeru i objektivnu procjenu svoga djelovanja, jer djecu prilikom likovnog stvaralaštva nije dobro previše usmjeravati, ali nije dobro niti prepustiti ih samima sebi (Ujčić, Štulić, 1999). Prema Grgurić, Jakubin (1996) odgojitelji trebaju preuzeti ulogu „zainteresiranog odraslog“ intervenirajući samo kada se učenik koleba, a intervencija bi uglavnom trebala biti predočavanje alternativa djetetu.

Odgojitelj je svojevrсни posrednik u aktivnosti jer daje sredstva i prijedloge te organizira sredinu u kojoj će se odvijati likovna aktivnost. Kako bi odgojitelj mogao tako stimulirati i razvijati izražajne mogućnosti djece, on mora poznavati i po mogućnosti ovladati likovnim jezikom i tehnikama (Grgurić, Jakubin, 1996).

6. KULTURNA BAŠTINA KAO POTICAJ ZA LIKOVNO STVARANJE

Likovna kultura prepoznatljiva je po raznolikosti svojih sadržaja, o čemu Brajčić ovako govori:

„Likovno stvaralaštvo, likovni odgoj i obrazovanje kao ljudska djelatnost i dio odgojno-obrazovnog sustava, predstavljaju specifičan medij spoznaje svijeta i vizualne stvarnosti. Preko tog moćnog medija uvodimo djecu i mlade u promatranje i doživljavanje likovnih pojava i likovnih djela, u svijet likovnih ideja i likovne pismenosti, likovnih znakova i poruka“ (Brajčić, 2002: 79)

Balić Šimrak i sur. (2016) o likovnim aktivnostima govore i kao o sredstvu za poticanje i očuvanje kreativnosti kao sposobnosti pojedinca da stječe specijalistička i kreativna znanja, da razvija radoznalost u smislu istraživanja i stvaranja, da razvija otvorenost prema rješavanju problema u samom procesu te da razvija svoj jedinstveni likovni senzibilitet kao vizualni govor koji prenosi njegove osjećaje, razmišljanja i želje.

Kako cilj obrazovanja nije reprodukcija određene kulture i prenošenje kulturnih obrazaca već pripremanje djece za samostalno otkrivanje i snalaženje u svijetu koji se mijenja, upravo likovne aktivnosti kroz igru na spontan način pružaju djetetu mogućnost za samostalno otkrivanje i susret s kulturnom baštinom. Djeca uz pomoć likovnih aktivnosti svijet doživljavaju i spoznaju kroz sliku, vlastito istraživanje i vlastiti kreativan angažman. U susretu kulturne baštine i djece putem likovnih aktivnosti ne dolazi samo do reprodukcije kulture već djecu upućuju na vlastito stvaralaštvo (Kušćević, 2015). Bitna pretpostavka za poticanje dječje

kreativnosti baštinskim sadržajima je usmjeravanje na uočavanje detalja, upravljanje raspravom o sadržajima kulturne baštine te vođenje likovnih aktivnosti. Također djeci je potrebno prilikom upoznavanja s kulturnom baštinom pružiti priliku da svoje doživljaje o njoj osvijeste i prisvoje kroz mnoge aktivnosti i sadržaje kako bi se u njima rodio identitet. Upravo likovno oblikovanje pruža djeci da svoje doživljaje o kulturnoj baštini osvijeste kroz raznolike likovne tehnike.

Kako bi likovne aktivnosti bile korisne za razvoj djeteta Kušćević (2015) predlaže sljedeće postupke prilikom susreta djeteta i baštine. Potrebno je postaviti sadržaje kulturne baštine prilagođene dobi kako bi se dijete kroz istraživačke aktivnosti uvelo u likovne aktivnosti kako bi sami otkrili elemente vizualnog jezika te ga uspješno transformirali u likovni jezik. Također je potrebno, prilikom uvođenja djece u svijet baštine, voditi se načelom aktivnog sudjelovanja djece u predloženim aktivnostima, jer dijete najbolje uči na osobnom iskustvu. Takvo aktivno istraživanje može se primijeniti u sljedećim likovnim aktivnostima: sudjelovanje u raspravi u kojoj se analitički promatralo, izvođenjem likovnih scenarija te primjenom viđenoga kroz likovni kontekst. No prije svega djeci je potrebno od najranije dobi osvještavati likovni jezik kako bi shvatili kako koristiti likovne i kompozicijske elemente, što pridonosi bogatijem i kvalitetnijem likovnom izrazu. Kušćević (2015) također predlaže da motivi baštine koje nudimo djeci budu vizualni i nevizualni, a kao razlog tome navodi kako se nevizualnim motivima uspješno razvija dječja mašta. Odnosno preko likovnih aktivnosti s motivima kulturne baštine razvijaju se intelektualne sposobnosti djece jer pomažu u prevladavanju šablona i shematizma u likovnom oblikovanju, a djeca otkrivaju aspekte života koji su do tada bili nevidljivi.

Kako bi se potaklo divergentno mišljenje, kod djece potrebno je koristiti različite likovne tehnike i materijale. Takav pristup potaknuti će dječji interes za likovne aktivnosti, ali i kulturnu baštinu. Također se tako djeci dopušta pronalaženje onih likovnih tehnika koje djetetu najbolje odgovaraju za interpretiranje doživljenog. Osim što korištenjem različitih likovnih tehnika i materijala kod djece potičemo divergentno mišljenje, takav način rada nam omogućuje da potičemo dječju inicijativu i originalne likovne koncepte. Poticanjem komunikacije među djecom dajemo im mogućnost da sami promišljaju baštinu i međusobno izmjenjuju i razvijaju likovne ideje. Takvim načinom rada od djece dobivamo povratnu informaciju o radu odgojitelja i njihovu radu jer dječji interes najbolji je pokazatelj zadovoljava li

određena aktivnost dječje potrebe ili ih ograničava i sputava u likovnim realizacijama (Kušević, 2015).

Balić Šimrak i sur. (2016) pišu kako je tradicijska kultura logičan izbor kada je u pitanju senzibiliziranje djece za tradicijsku umjetnost i vrijednosti koje su duboko usađene u razvoj identiteta vlastitog naroda. Takvu temu smatraju izvrsnom jer obuhvaća društvene, materijalne i jezične sadržaje, ali i velik broj umjetničkih tvorevina nekog naroda. Osim toga likovna senzibilnost utemeljena na tradiciji može se ugraditi u suvremeni dizajn. Stoga je važno likovnom kulturom razvijati pravilne postupke očuvanja i daljnjeg razvijanja društvenih vrijednosti, pa tako i likovnog senzibiliteta (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

7. PRAKTIČNI DIO RADA

U praktičnom dijelu rada istraživala sam na koji način predstavljeni segmenti kulturne baštine utječu na likovno izražavanje djece predškolske dobi. Odabrani segmenti kulturne baštine djeci su predstavljeni kroz razne igre, priče, fotografije i videozapise. U istraživanju su sudjelovale 3 odgojne skupine DV-a *Radost*, Jastrebarsko, s rasponom godina od 4 do 6. U daljnjem dijelu prikazat ću pripremu za aktivnosti, tijekom jutarnjih aktivnosti te analizu dobivenih likovnih radova. Aktivnosti su podijeljene na teme: Dvorac Erdödy i grofovi Erdödy, narodna nošnja Draganića te tradicijsko ukrašavanje i oblikovanje drva.

7.1. Dvorac Erdödy i grofovi Erdödy

7.1.1. Priprema za aktivnost

MOTIVI UNUTAR TEME: dvorac Erdödy i grofovi Erdödy

TEHNIKE: prostorno oblikovanje Lego kockama i drvene bojice

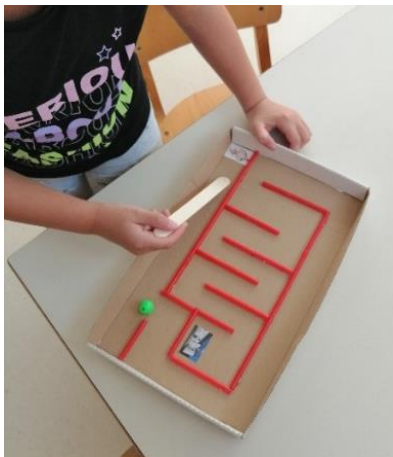
POTREBAN LIKOVNI PRIBOR I MATERIJAL:

- Lego duplo kocke
- Drvene bojice i papir

MATERIJALI KOJE JE IZRADIO STUDENT:

Slika 4. Slagarica

Slika 5. Labirint

Slika 6. Fotoalbum grofa Stjepana Erdödy

Priča o Jastrebu – ilustrirana priča autorice Daniele Bobinski

Fotografije dvorca Erdödy

UVID U PRETHODNA ZNANJA VEZANA UZ TEMU:

Jeste li ikada posjetili dvorac i šetali perivojem? Znete li tko je živio u dvorcu, kako se zovu ti ljudi? Što mislite kako su bili obučeni, kakva je bila njihova odjeća? Što mislite što su oni radili tijekom dana? Kako biste vi opisali kako izgleda jedan dan u dvorcu od jutra do navečer?

MOTIVACIJA DJECE ZA AKTIVNOSTI, ORGANIZACIJA RADA I OKVIRNI PLANIRANI TIJEK AKTIVNOSTI:

Tijekom jutra izrađeni poticaji bit će ponuđeni u centrima aktivnosti. Djeca će slobodno moći birati čime se žele igrati i koliko dugo, prema vlastitom interesu. Nakon doručka ću djecu okupiti te ćemo porazgovarati o fotografijama koje su imali prilike vidjeti tijekom jutra te o tome što misle kako se prije živjelo u dvorcu. Nakon razgovora djecu ću pozvati da prikažu dvorac u tehnici oblikovanja Lego kockama ili da nacrtaju po želji nešto vezano uz dvorac. Mogu nacrtati sam dvorac, ljude koji su obitavali u njemu ili perivoj koji ga okružuje. Crtačka likovna aktivnost je individualna, dok aktivnost oblikovanja dvorca može biti individualna i grupna, ovisno o odabiru djece.

7.1.2. Tijek jutarnjih aktivnosti

Grupa djece u kojoj je odrađena aktivnost je mješovita, od 3 do 7 godina. Pripremljene aktivnosti i planirane likovne aktivnosti su prilagođene djeci mješovite skupine kako bi se sva djeca prema interesu mogla uključiti u njih.

Tijekom jutra djeci su u centrima aktivnosti bile ponuđene igre i fotografije koje je pripremila studentica. Djeca su prema vlastitom izboru i interesu ulazila u aktivnosti i izlazila iz njih. Najviše interesa kod starije djece privukle su slagarice, dok su se mlađa djeca više zadržavala u igri labirint. Fotoalbum predstavljen je kao fotoalbum grofa Stjepana Erdödy, čime sam predstavila i njegovu strast prema fotografiji. Djeca su, promatrajući fotografije i opise ispod njih, komentirala što one prikazuju i kako oni vide i zamišljaju život u dvorcu. Tijekom promatranja fotografija postavljala sam pitanja o tome kako im se sviđa odjeća koju grofovi nose te jesu li ih tako zamišljali. U fotoalbumu, kao i na slagarici, nalazi se fotografija grofa Stjepana Erdödyja kako preskače klupu te je ona kod pojedinih djevojčica privukla veliku pažnju. Njih je zanimalo kako to da grof preskače klupu te su se zapitale zar ne moraju oni koji žive u dvorcu biti ozbiljni. Djeci je također bila ponuđena i ilustrirana priča *Priča o jastrebu* autorice Daniele Bobinski. Nakon promatranja ilustracija djeca su od studentice zatražila da im pročita priču.

Nakon jutarnjih aktivnosti djeca su sjela u krug te su sa studenticom komentirali fotografije dvorca i poneke fotografije iz fotoalbuma. Djeca su različito komentirala fotografije, a poneki njihovi komentari su:

A. M.: „Ja se često šecem s mamom, tatom i pesekom po parku oko dvorca, tamo ima puno drveća i putića.“

V. J.: „Dvorac je jako star i skoro će se srušiti, ne možemo ući unutra. Na prozorima su šipke kao i na zatvoru.“

P. G.: „Ljudi koji su živjeli u dvorcu su jako bogati i tete su imale duge lijepe haljine. I ja bi htjela živjeti u dvorcu i biti tako obučena.“

M. G.: „Dvorac je stvarno velik.“

F. G.: „Ovaj striček kaj preskače klupu je jako smiješan.“

H. R.: „Bilo bi stvarno fora kad bi u parku i mi mogli dragat srne ko ta teta na slici.“

Nakon promatranja fotografija djeca su prema izboru mogla graditi dvorac od Lego duplo kocaka ili nacrtati dvorac, ljude kako žive u dvorcu, perivoj ili nešto drugo što im se najviše sviđjelo.

Slika 7. Oblikovanje Lego duplo kockama

Slika 8. Crtanje

7.1.3. Analiza dječjih likovnih radova

U aktivnosti oblikovanja Lego duplo kockama sudjelovali su dječak (4 godine) i dvije djevojčice (3 i 4 godine), dakle nastao je grupni rad.

Slika 9. Dvorac Erdödy

Djeca su dvorac prikazala četvrtasto, tako da su jednim redom kocaka prikazali zidove dvorca te se u sredini nalazi praznina koja predstavlja unutrašnje dvorište dvorca. Glavni portal dvorca djeca su prikazala smeđom ogradom. Na desnom zidu od glavnog portala nalaze se dva tornja. Dvorac Erdödy ima jedan toranj koji se nalazi desno od ulaza na glavni portal. Djeca su dobro primijetila da se toranj nalazi desno od glavnog portala te su to tako i prikazala. Unutar dvorca su smjestili figurice ljudi te su pojasnili kako su to grofovi koji žive unutra, a policajac sjedi na straži i ima tigra te oni čuvaju dvorac i grofove koji u njemu žive. Ispred glavnog portala smjestili su figuricu lava koji ima jednaku funkciju kao i tigra, da čuva ulaz u dvorac. Može se primijetiti kako su djeca promatrala fotografije dvorca i određene elemente, glavni portal, toranj i četvrtasti oblik s unutarnjim dvorištem, prenijeli u svoj rad. Također su u svome radu prikazali i svoj doživljaj dvorca te su u rad unijeli elemente mašte, a to

su tigar, lav i policajac koji predstavlja čuvara. Može se zaključiti kako je ova aktivnost bila primjerena djeci mlađe dobi te im je pružila mogućnost da izraze svoj doživljaj dvorca i svoja maštanja o tome kako je izgledao život u njemu. Također se može primijetiti kako djeca prilikom oblikovanja dvorca svoj fokus nisu stavila na odabir boja, već na dočaravanje izgleda dvorca i života u njemu. Odnosno, smještanjem figurica u dvorac i oko njega prikazali su kako oni zamišljaju život unutar dvorca.

Druga ponuđena aktivnost je bila crtanje drvenim bojicama. U aktivnosti je sudjelovalo osam djevojčica u dobi od 5 i 6 godina.

Slika 10. Dvorac Erdödy (L. K., 6 god.)

Djevojčica L. K. na slici 10 prikazala je dvorac i sebe u posjeti dvorcu. Dvorac prikazuje s prednje strane i crta glavni portal dvorca te dva tornja sa svake strane. Na svakom tornju crta po jedan prozor jednako kao i sa svake strane glavnog portala. Djevojčica realno prikazuje portal, on je polukružnog oblika te ima dva krila s okruglom kvakama. Dvorac Erdödy ima samo jedan toranj, ali može se primijetiti kako djevojčica L.K., kao i djeca koja su oblikovala dvorac Lego duplo kockama, crta dva tornja. Djevojčica realistično prikazuje krov dvorca koji je kos i na njemu se nalazi

crveni crijep. Također na krovu crta dimnjak koji se nalazi iznad glavnog portala kako je i na dvorcu Erdödy. Iz dimnjaka, koji je nacrtala djevojčica, izlazi dim te time prikazuje da netko živi unutra što je ona i prokomentirala. Djevojčica je zidove dvorca obojila u narančastu boju. Zidovi dvorca su bijeli, ali od starosti i neodržavanja su na dijelovima postali te boje, pa možemo zaključiti kako je željela prikazati da se dvorac ne održava. Pokraj dvorca je nacrtala sebe u posjetu dvorcu te jedno drvo. Oko dvorca se nalazi perivoj prepun drveća te je djevojčica željela prikazati i dio njegove okoline. Nakon analize crteža može se zaključiti kako je djevojčica promatrala fotografije dvorca koje su bile ponuđene kao poticaj za aktivnost. Također se može zaključiti kako je djevojčice u svoj crtež unijela i poneku svoju ideju kako bi dvorac trebao izgledati.

Slika 11. Dvorac, seka i ja (M. D., 5. god.)

Na slici 11 djevojčica M. D. prikazuje sebe i sestru u posjeti dvorcu. Dvorac je prikazan slično kao i na slici 10. Prikazan je s prednje strane, glavni portal dvorca i dva tornja sa svake strane portala. Ovaj prikaz dvorca razlikuje se od prethodnog po tome što je na njemu nacrtano više prozora oko glavnog portala dok na tornjevima nema ni

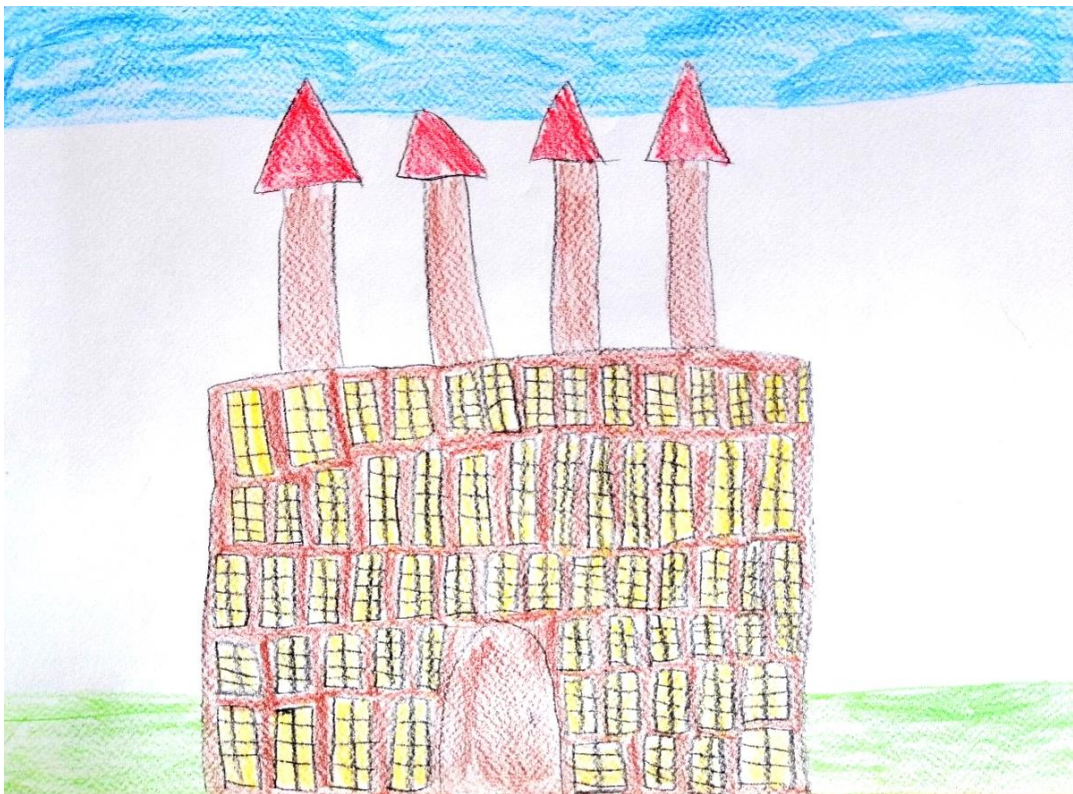
jednoga. Razlika ovog i prethodnog crteža je i u bojama kojima su obojeni zidovi i krov dvorca. Zidovi glavne zgrade ovog dvorca su obojeni ljubičastom bojom dok su tornjevi roza bojom obojeni, a krov je obojen u duginim bojama. Portal dvorca je prikazan jednako kao i na prethodnoj slici. Tornjevi su također prikazani slično kao i krov koji je kos. S desne strane dvorca djevojčica crta sebe, a s lijeve strane sestru. Okoliš dvorca prikazan je minimalistički. Djevojčica prikazuje tlo dvjema paralelnim, zelenim, valovitim linijama, a nebo zadebljanom plavom linijom. U ovom prikazu dvorca djevojčica se koristi slobodnijim izrazom. Nema namjeru doslovno prikazati boje zidova i krova, već unosi svoje viđenje boja kojima su obojeni zidovi dvorca. No u crtežu se može prepoznati i doza realističnosti koja se očituje u glavnom portalu i prozorima oko njega. Prilikom crtanja djevojčica se fokusirala na prikaz samog dvorca, ali ne i okoliša.

Slika 12. Grof i dvorac (A. M., 6 god.)

Prikaz dvorca djevojčice A. M. na slici 12 djelomično se razlikuje od prethodnih dvaju crteža. Na ovom crtežu je kao i na prethodnim dvama, dvorac prikazan s prednje strane. Djevojčica prikazuje glavni portal dvorca te s njegove desne

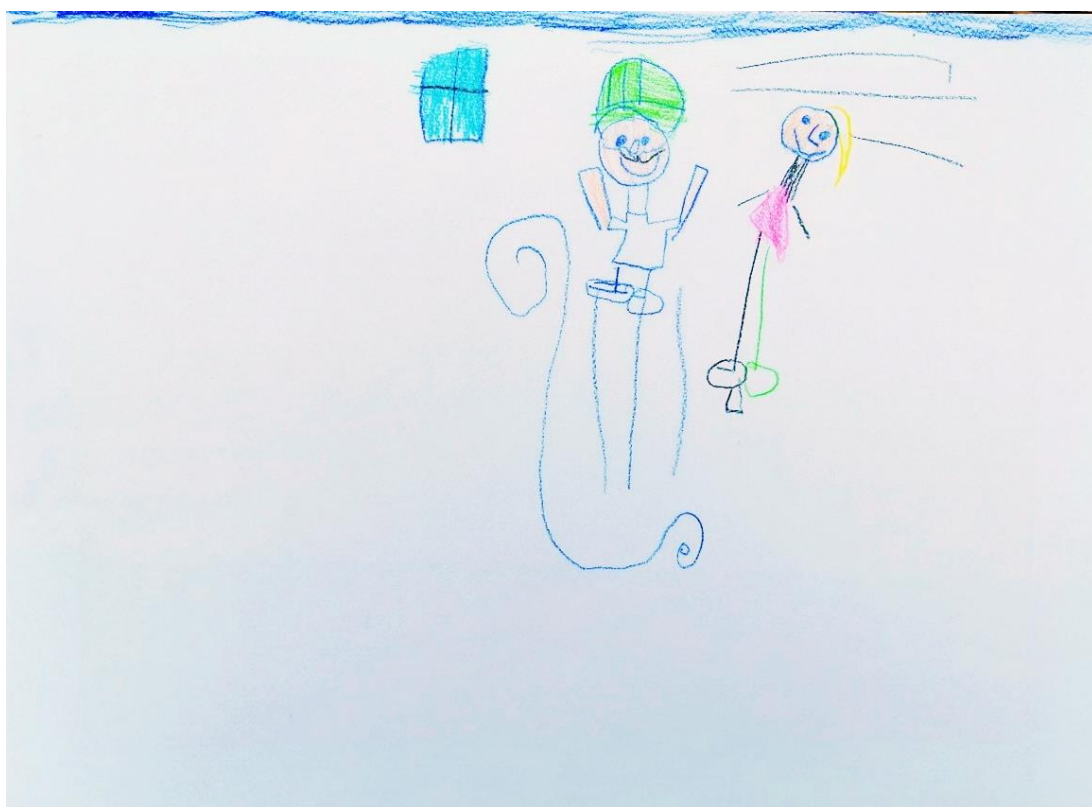
strane može se uočiti samo jedan toranj. Prije tornja djevojčica je nacrtala jedan malo povišeni dio s ravnim krovom iz kojeg izlazi dimnjak. Usporedbom crteža i izgleda dvorca možemo uočiti kako je djevojčica realistično prikazala sve dijelove dvorca te položaj prozora na njemu, kao i krov. Djevojčica također realistično prikazuje i boju krova i glavnog portala, dok je zidove obojila plavom bojom, čime prikazuje svoje viđenje dvorca. Ispred dvorca djevojčica je nacrtala grofa Stjepana. Da je nacrtan grof prepoznamo po brkovima i zeleno-crnoj kombinaciji odjeće, što je grof nosio jer je bio lovac, kako je komentirala djevojčica. Pokraj dvorca djevojčica je nacrtala drvo kao i djevojčica L. K. na slici 10. Nakon analize ovoga crteža može se zaključiti kako je djevojčica dobro uočila kako dvorac izgleda te ga je realistično prikazala na svome crtežu. Nacrtanom dvorcu pridružila je i grofa, čime pokazuje kako razumije i povezuje dvorac s grofom koji je tamo živio.

Slika 13. Dvorac (M. M., 6 god.)

Crtež dvorca sa slike 13 razlikuje se u većoj mjeri od prethodnih triju crteža. Jedina zajednička poveznica ovoga i prethodnih triju crteža je glavni portal koji je

prikazan polukružno. Na ovom crtežu dvorac je prikazan s ravnim krovom iz kojeg se uzdižu četiri tornja s kosim crvenim krovovima. Cijela prednja strana dvorca u potpunosti je ispunjena prozorima s rešetkama. Tlo je prikazano zelenim pojasom na dnu papira, dok je nebo prikazano plavim pojasom na vrhu papira. Ovaj prikaz dvorca se razlikuje od dvorca Erdödy u svim dijelovima osim glavnog portala, stoga možemo zaključiti kako je za djevojčicu tema dvorca i grofova Erdödy bila samo poticaj za crtanje dvorca kakvim ga ona zamišlja.

Slika 14. Skok preko klupe (A. J., 6 god.)

Djevojčica A. J. za razliku od sve ostale djece nije odlučila nacrtati dvorac, već grofa Stjepana Erdödyja kako preskače klupu. Uz grofa djevojčica je na crtežu prikazala i sebe kako ga promatra dok preskače klupu. Klupa je prikazana s bočne strane, a grof frontalno iznad nje kao da lebdi u zraku. Uočavamo kako grof nije prikazan u pokretu već statično, ima spojene noge kao da mirno stoji. U odnosu na klupu grof je manji, dok je sebe nacrtala većom od grofa. Iz odnosa veličina može se zaključiti kako djevojčica veću pozornost pridaje klupi i sebi, nego grofu. Iz crteža

možemo prepoznati kako se radi o grofu Stjepanu Erdödyju po tome što mu je nacrtala brkove i zeleni šešir. Osim grofa, klupe i sebe djevojčica je nacrtala i dio pozadine koji se može uočiti i na fotografiji koja je bila poticaj ovome crtežu. U pozadini se nalaze prozor i tri ravne paralelne crte koje su na fotografiji dio ukrasa na fasadi kuće. Djevojčice također na vrhu papira crta debelu plavu liniju koja predstavlja nebo. Boje koje je djevojčica koristila dio su njezine mašte, jer fotografija koja je poslužila kao poticaj ovome crtežu je izrađena u crno-bijeloj tehnici. Može se zaključiti kako djevojčica želi doslovno nacrtati ono što je prikazano na fotografiji, uz iznimku prikaza sebe.

7.2. Narodna nošnja Draganića

7.2.1. Priprema za aktivnost

MOTIV UNUTAR TEME: Lajbek, zastor i naplit

TEHNIKA: Flomaster – Lajbek

Tempera – Zastor

Oblikovanje različitim materijalima – Naplit

POTREBAN LIKOVNI PRIBOR I MATERIJAL:

- Zlatni i srebrni flomasteri (tanki i debeli), crni hamer papir
- Tempera, kistovi, papir
- Karton, perje, kolaž papir, ljepilo, drvofigks, cvjetići

MATERIJALI KOJE JE IZRADIO STUDENT:

Slika 16. Puzzle

Slika 15. Slagarica

Memori

Bojanka uzoraka s narodne nošnje

Fotografije dijelova narodne nošnje

Slika 17. Lajbek

UVID U PRETHODNA ZNANJA VEZANA UZ TEMU, PITANJA:

Znate li što je ovo? Jeste li ikada vidjeli takav odjevni predmet? Što mislite od kuda je to? Nose li takvu odjeću kod vas u selu? Jeste li ikada ikoga vidjeli da je tako obučen?

MOTIVACIJA DJECE NA AKTIVNOSTI, ORGANIZACIJA RADA I OKVIRNI PLANIRANI TIJEK AKTIVNOSTI:

Tijekom jutra će izrađeni poticaji biti ponuđeni u centrima aktivnosti. Djeca će slobodno moći birati s čime se žele igrati i koliko dugo, prema vlastitom interesu. Nakon doručka djecu ću okupiti te ću ih upoznati s dijelovima narodne nošnje koju sam za njih pripremila te će je moći obući i isprobati. Nakon upoznavanja djecu ću pozvati da se uključe u likovnu aktivnost, gdje će naslikati ili izraditi dio nošnje prema izboru. Likovne aktivnosti prikazivanja lajbeka i zastora su individualne, dok je izrada naplita grupni rad.

7.2.2. Tijek jutarnjih aktivnosti

Tijekom jutra u centrima aktivnosti bili su ponuđeni različiti poticaji koje je studentica izradila. Djeca su mogla slobodno birati aktivnosti te ulaziti i izlaziti prema vlastitom interesu. Dječaci su se dulje zadržavali u slaganju slagarica, dok su djevojčice birale aktivnosti memori i bojanje iscrtanih uzoraka s narodne nošnje.

Nakon okupljanja djecu sam pozvala na tepih kako bih im predstavila što sam donijela. Zajedničku aktivnost i predstavljanje teme započeli smo igrom pogađanja, „Pogodi što sam donijela?“ Djeca su ispočetka izražavala što bi oni željeli da sam im donijela, no kasnije, na moj poticaj da razmisle o čemu smo tijekom jutra razgovarali, počeli su nabrajati dijelove nošnje kojima su zapamtili nazive. Prvo sam im predstavila lajbek te kada sam navela da je to dio muške nošnje i da su to dečki prije nosili, okupljeni dječaci počeli su se smijati. No, nakon što sam im rekla da je ovo primjer odjeće dječaka koji je bio imućan, pokazali su više interesa. Počeli su postavljati pitanja što znače slova i brojevi izvezeni na lajbeku te je nekolicina na moj prijedlog izrazila želju da probaju obući lajbek.

Nakon lajbeka predstavila sam im zastor. Djevojčice su odmah počele iskazivati divljenje te su ga željele pogledati izbliza. Promatrale su cvijeće izvezeno na zastoru te komentirale kako ima puno malih rupica koje im se sviđaju. Na prijedlog da probaju kako bi njima stajao nisu pokazale previše interesa. Jedna djevojčica je s oduševljenjem pristala obući predstavljeni dio nošnje.

Na kraju sam pokazala i fotografije naplita te ih pitala što prikazuju fotografije. Djeca su ispočetka zbunjeno promatrala fotografije te su neki odgovorili da je to indijanska perjanica, ali ih je zbunjivalo zašto je perje crveno jer Indijanci na filmovima nemaju takve perjanice s cvijećem. Nakon što sam im objasnila da je to vijenac koji je mladenka nosila na vjenčanju, djevojčice su pokazale više interesa.

Nakon predstavljenih dijelova narodne nošnje djeca su odabrala u kojoj od ponuđenih likovnih aktivnosti žele sudjelovati. Ponuđene likovne aktivnosti bile su crtanje uzoraka s lajbeka zlatnim i srebrnim flomasterima, slikanje zastora temperama i oblikovanje naplita. Djeca su se djelomično ravnomjerno raspodijelila po aktivnostima. Na aktivnost crtanja uzoraka s lajbeka djecu je privukla činjenica da će crtati sa zlatnim i srebrnim flomasterima, dok su se djevojčice koje su bile oduševljene s predstavljenim zastorom i naplitom uključile u aktivnost slikanja temperama i oblikovanja naplita. U aktivnostima crtanja i slikanja djecu je bilo potrebno usmjeravati da dobro promotre kako su izvezeni doneseni primjeri nošnje, dok je u aktivnosti oblikovanja više bila potrebna fizička pomoć i usmjeravanja kako neki dio odraditi.

7.2.3. Analiza dječjih likovnih radova

Za ovu likovnu aktivnost pripremila sam crni hamer papir izrezan u obliku lajbeka te zlatne i srebrne flomastere.

Slika 18. Lajbek (E.B., 4 god.)

Djevojčica E. B. u svome radu prikazuje sve dijelove veza na približno jednakim položajima kao i na prezentiranom lajbeku. Dio veza s kragne prikazuje s manje detalja, kao i dio veza s leđne strane lajbeka. U likovnom izrazu djevojčice može se primijetiti kako više pozornosti pridodaje dijelovima veza koji sadrže šablonizirane prikaze srca. Također djevojčica crta i mnoštvo gumba svrstanih u po tri stupca sa svake strane.

Slika 19. Lajbek (M. P., 7 god)

Dječak M. P., za razliku od prijašnjeg crteža, u svome likovnom radu crta puno više detalja te ih smješta u prostoru jednako kako su izvezena i na prezentiranom lajbeku. U dijelu veza koji se nalazi na kragni dječak prekržiene kose crte i cik-cak crte prikazuje mnogo većima nego što one ustvari jesu te se može zaključiti kako nema dovoljno strpljenja za mnoštvo malih detalja, a želi ih sve prikazati. Na lijevoj strani dječak je nacrtao svoje inicijale te ih ukrasio po uzoru na prikazani lajbek. Dječak je prilikom razgovora zapamtio kako je zapravo svaki vlasnik imao izvezene svoje inicijale te je tako i on želio ovaj crtež i lajbek personalizirati. Dječak također realistično prikazuje vez koji se nalazi ispod inicijala. Prikazuje ga ukrašena mnoštvom kosih i cik-cak linija, za razliku od djevojčice koja na prethodnom crtežu taj dio crta ukrašen šabloniziranim simbolom srca. Na leđnoj strani lajbek dječak se također trudi prikazati sve detalje, ali to čini malo neurednije jer je već polako gubio interes. Pri izradi svoga crteža dječak kombinira sve ponuđene boje flomastera i debljine kako bi prikazao raznolikost linija kojima je ukrašen lajbek.

Slika 20. Lajbek (E. D., 5 god.)

Za razliku od prethodnih dvaju crteža djevojčica E. D. u svom crtežu crta puno manje detalja i puno slobodnije, ne slijedeći u potpunosti prezentirani lajbek. Djevojčica E. D. dio veza s kragne prikazuje s najviše detalja dok u donjem dijelu u potpunosti izostavlja neke dijelove koji su izvezeni na lajbeku koji je poslužio kao poticaj za aktivnost. Djevojčica također, kao i dječak M. P., na svom lajbeku crta i ukrašava svoje inicijale. Djevojčica na stražnjoj strani također unosi personalizaciju te tako i u pravokutniku, načinjenom od valovitih linija i dvaju šabloniziranih simbola srca, upisuje svoje ime. Iznad imena crta još jedan pravokutnik te u njemu crta još

nekoliko simbola srca. Djevojčica pri izradi svoga crteža koristi deblji zlatni i srebrni flomaster. Možemo zaključiti kako je djevojčici prezentirani lajbek poslužio kao poticaj za crtanje svoga personaliziranog lajbeka.

Slika 21. Lajbek (L. H., 6 god)

Djevojčica L. H. crta sve dijelove izvezene na prezentiranom lajbeku, no ne i sve detalje veza. Kako se djevojčica bazira na prikazivanju svih komponenti na prednjoj strani crteža tako radi i na stražnjoj. Djevojčica pri izradi crteža koristi deblji i tanji srebrni flomaster.

Slika 22. Zastor

Poticaj za sljedeće radove bio je zastor, dio narodne nošnje. Za slikanje su se djeca koristila likovnom tehnikom tempera.

Slika 23. Zastor (E. V., 6 god.)

Djevojčica E. V. odlučila se na prikaz fragmenta sa zastora koji je poslužio kao poticaj za ovu likovnu aktivnost. Na slici koju je nacrtala djevojčica nalazi se sedam cvjetova razbacanih po papiru. Djevojčica cvjetove prikazuje šablonizirano sa žutom sredinom i okruglim laticama oko nje, te ispod cvijeta crta zelenu stabljiku prikazanu ravnom linijom. Djevojčica cvijeće s triju strane obrubljuje crvenim linijama. Na prikazanom zastoru cvjetovi su poslagani u tri linije, ispod pojasa, te je dio koji okružuje središnji dio također prepun cvijeća. No djevojčica doživljava položaj cvijeća na „zatoru“ drugačije te to tako i prikazuje.

Slika 24. Zastor (A. S, 6 god)

Djevojčica A. S. crvenom bojom slika vanjske linije prikazanog zastora te unutar njih smješta cvjetove poredane u dva niza. Za razliku od prethodne slike na ovoj vidimo cvijeće koje nije šablonizirano. Djevojčica linije poredanog cvijeća odvaja zelenom linijom te koristi plave linije s bočnih strana. Oko središnjeg dijela zastora djevojčica crta ljubičaste cvjetove. Prikazani zastor uistinu jest obrubljen cvjetovima, no u odabiru boje djevojčica je iskoristila slobodu izražavanja te ih prikazala ljubičasto.

Slika 25. Zastor (L. Č., 5 god.)

Djevojčica L. Č. crvenom bojom slika vanjske linije zastora, kao i djevojčica A. S. No na ovoj slici možemo primijetiti kako je djevojčicu vez na prikazanom zastoru asociirao na rascvjetanu livadu, te to tako i prikazuje. Djevojčica slika tri cvijeta s po tri latice na zelenim stabljikama, a u lijevom kutu nazire se žuto sunce. Oko zastora na kojem je prikazana rascvjetana livada djevojčica je naslikala ljubičaste cvjetove, kako je ona to opisala, jer se tako nalaze i na zastoru koji joj je predstavljen kao poticaj.

Slika 26. Zastor (M. B., 5 god.)

Slika djevojčice M. B. gotovo je jednaka slici djevojčice L. Č. Razlikuje se jedino u cvjetovima koji se nalaze oko zastora. Djevojčice su tijekom slikanja sjedile jedna pokraj druge te su svoje asocijacije međusobno podijelile.

Poticaj za sljedeću likovnu aktivnost bio je naplit, odnosno svadbeni vijenac. Djeca su od različitih materijala oblikovala naplit prema prikazanim fotografijama. U aktivnosti je sudjelovalo petero djece. Za aktivnost izrade naplita bio im je ponuđen ovaj materijal: karton, škare, mješavina drvofigksa i vode, kolaž papir, škare, ljepilo, umjetno perje, umjetno cvijeće plave, crvene i žute boje.

Slika 27. Naplit – donji dio

Slika 28. Naplit – gornji dio

Prilikom oblikovanja kostura naplita pomogla sam im ja jer je dijelove bilo potrebno izrezati od kartona te slijepiti vrućim ljepilom. Djeca su donijela odluku da će vijenac izgledati kao šešir te sam prema njihovim uputama izrezala i sljepila kostur

koji su oni dalje ukrašili. Prilikom ukrašavanja vijenca tražili su savjete kako da naprave donji dio koji se veže oko glave te čime da zalijepe perje na karton. Za donji dio vijenca predložila sam im da od kolaž papira izrežu podlogu na koju će lijepiti ostale motive također izrađene od kolaž papira. Prihvatili su prijedlog za podlogu, te su izrezali traku crvenog kolaž papira koju su zalijepili oko donjeg dijela vijenca. Oko ukrašavanja toga dijela nisu se baš složili, te su odabrali tehniku crtanja flomasterima oko zlatnog i srebrnog kolaž papira. Na gornji dio vijenca djeca su mješavinom drvofiksa i vode lijepila perje te su u centar nalijepili dio izrađen od crvenog kolaž papira na koji su lijepili razne oblike srebrnog papira. Oko centralnog dijela odlučili su nalijepiti samo crvene cvjetove, jer je tako na fotografiji, komentirali su.

7.3. Tradicijsko oblikovanje i ukrašavanje drveta

7.3.1. Priprema za aktivnost

MOTIV UNUTAR TEME: Pastirska čaša i preslica

TEHNIKA: Oblikovanje glinom

Flomaster

POTREBAN LIKOVNI PRIBOR I MATERIJAL:

- Glina, nožići za oblikovanje
- Drvene kuhače, crni flomaster

MATERIJALI KOJE JE IZRADIO STUDENT:

Puzzle

Priča o preslicama

Fotografije

Video zapis *Čemu služe preslice?*

UVID U PRETHODNA ZNANJA VEZANA UZ TEMU:

Znate li što je preslica? Čemu bi ona mogla služiti? Zašto je tako izrezbarena?

Što mislite kakva je to čaša? Tko je pio iz nje? Zašto izgleda kao da su dvije čaše spojene? Što mislite što predstavlja ovo što je na njoj izrezbarena?

MOTIVACIJA DJECE ZA AKTIVNOST, ORGANIZACIJA RADA I OKVIRNI PLANIRANI TIJEK AKTIVNOSTI:

Tijekom jutra izrađeni poticaji bit će ponuđeni u centrima aktivnosti te će djeca moći slobodno ulaziti i izlaziti iz aktivnosti prema interesu. Nakon doručka djecu ću okupiti te ćemo pogledati pripremljeni video i razgovarati o njemu. Nakon toga prikazat ću im i fotografije pastirske čaše te ćemo i o njoj razgovarati. Nakon razgovora djecu ću pozvati da odaberu likovnu aktivnost u kojoj žele sudjelovati. Na jednom stolu će im biti ponuđene drvene kuhače i crni flomasteri dok će na drugome stolu biti ponuđena glina i nožići za ukrašavanje.

7.3.2. Tijek jutarnjih aktivnosti

Tijekom jutra djeca su imala priliku upoznati se s preslicama i pastirskom čašom slažući slagalice na tu temu. Nakon doručka okupila sam djecu te smo svi zajedno pogledali video koji prikazuje što su preslice i čemu služe. Nakon toga sam im ispričala priču koju sam sama osmislila kako bi djeci približila temu oslikavanja preslica. Priča govori o dječku koji se silno zaljubio te je svojoj djevojci odlučio izraditi i ukasiti preslicu kako bi joj pokazao da želi da ona postane njegova supruga. Nakon priče sam im prikazala fotografije preslica koje su pohranjene u Muzeju grada Jastrebarsko te smo razgovarali o načinu ukrašavanja preslica.

Sljedeća tema kojom smo se pozabavili je pastirska čaša. Djeci sam prikazala fotografije pastirske čaše, koja se kao i preslice nalazi u Muzeju grada Jastrebarsko. Nakon što su djeca promotrila fotografije, opisala sam im kako je čaša nastala i što ukrasi na njoj predstavljaju. Nakon upoznavanja s temama djecu sam pozvala da doživljeno prikažu, odnosno pozvala sam ih da se, prema vlastitom izboru, uključe u oslikavanje drvenih kuhača koje predstavljaju preslice ili u aktivnost oblikovanja glinom. Nešto više dječaka se uključilo u aktivnost oslikavanja drvenih kuhača, dok se više djevojčica odlučilo za oblikovanje glinom. U aktivnosti oblikovanja glinom djeca su u početku istraživala glinu te su prvo mijesili, zatim valjali, a tek naposljetku je i nastalo ponešto traženih radova. Smatram da djeca nisu prije imala puno prilika oblikovati glinom te su je sada imali potrebu istražiti, a ne oblikovati traženo.

7.3.3. Analiza likovnih radova

Slika 29. Preslica (N. J., 6 god.)

Dječak N. J. svoju je kuhaču iscrtao nešto oskudnije. Na gornjem dijelu se može primijetiti pokušaj prikazivanja dvije rozete. Dječak rozete prikazuje kao krug unutar kojeg je nacrtao dvije ravne linije koje se sijeku pod pravim kutem i čine simbol plusa. Na donjem dijelu je nacrtao mnoštvo točkica. Dječak je, promatrajući fotografije, primijetio kako se na većini njih nalaze rozete te ih je i on odlučio nacrtati u svome radu.

Slika 30. Preslica (F. D., 6 god.)

Rad dječaka F. D. je sličan radu dječaka N. J. U ovom radu se također nalazi pokušaj prikazivanja rozeta, no dječak F. D. nacrtao ih je nešto više. Na vrhu kuhače dječak je nacrtao četiri šablonizirana simbola srca koji se mogu pronaći i na preslicama koje su poslužile kao poticaj ovome radu. Preostali prazan prostor dječak je ukrasio sitnim točkicama te je time završio svoj rad.

Slika 31. Preslica (M. Š., 5 god.)

Dječak M. Š. također crta rozetu, no on ju prikazuje na ponešto drugačiji način. Osim rozete na sredini crta križ koji se teže razaznaje među mnoštvom velikih točaka. Dječak naglašava oblik kuhače ponavljajućom linijom kojom prati obris objekta po kojem crta.

Slika 32. Preslica (L. N., 5 god.)

U ovom radu dječaka L. N. može se pronaći sličnosti s radom dječaka M. Š. Dječak na vrhu kuhače crta krug i ispod njega križ. Ta dva simbola okružuju točkice poslagane u jedan niz koje je iscrtao uz rubove kuhače. Rubove također ocrtava jednom obrisnom linijom.

Slika 33. Preslica (E. Ž., 5 god.)

Rad djevojčice E. Ž. u potpunosti se razlikuje od prethodnih radova. Djevojčica je donji dio ispunila gusto nanizanim linijama pretvorivši ih u plohu te je iznad nacrtala simbole srca, zvijezda i cvijeća. Djevojčica je počela ispunjavati crnim flomasterom i gornji dio te je obojila samo jedan dio i odustala jer je izgubila interes za aktivnost i time završila svoj rad.

U svim radovima koji su nastali tijekom crtanja na predmetima – drvenim kuhačama vidljivi su elementi koji se nalaze na preslicama koje su poslužile kao poticaj za ovu aktivnost. Dječaci su u znatno većem postotku koristili motiv rozete u svojim radovima dok su djevojčice u svojim radovima više koristile motive srca, zvijezda i cvijeća. Dječaci su se pri likovnom izražavanju služili točkama i konturnim linijama.

Slika 34. Mala čaša (E. M., 6 god.)

Djevojčica je svoj rad nazvala *Mala čaša*. Oblikovala je čašu s jednim otvorom te ju je reljefno ukasila. Od ukrasa možemo primijetiti okrugle udubine te razne linije. Djevojčica se nije trudila zagladiti površinu prilikom oblikovanja te onda ukrašavati, već je na grubo oblikovanu čašu krenula raditi reljefne ukrase.

Slika 35. Čaša (J. M., 6 god.)

Djevojčica J. M. je kao i prethodna djevojčica odlučila napraviti jednostruku čašu. Djevojčica J. M. je prilikom oblikovanja zagladila svoju čašu te je nakon toga

krenula oblikovati površinu. Ukrasila ju je kružnim udubljenjima. Tijekom sušenja nastale su dublje i pliće pukotine na površini čaše stvarajući izražajnu teksturu. Kasnije je djevojčica komentirala kako joj se baš sviđaju te pukotine iako ih nije željela napraviti.

Slika 36. Čša (D. B., 6 god.)

Dječak D. M. također modelira jednostruku čšu. No kod dječaka se pri oblikovanju primjećuju dijelovi koji se nalaze i na pastirskoj čši koja je poslužila kao poticaj ovoj aktivnosti. Dječak je na svojoj čši napravio niz ravnih okomitih linija koje se nalaze i na pastirskoj čši. Ostatak čše je oblikovao kao i prethodne dvije djevojčice, kružnom udubljenjima koristeći tragove alata kojima se služio pri stvaranju.

Slika 37. Čaša s ručkom (M. K., 6 god.)

Djevojčica M. K. modelira čašu po uzoru na pastirsku čašu, no izradila ju je s jednim, a ne s dvama otvorima, jer joj je to bilo teško, kako je ona komentirala. Djevojčica je jedina od svih koji su modelirali čašu stavila i ručkicu. Prilikom oblikovanja čaše djevojčica se nije vodila primjerom, već ju je ukasila prema vlastitom nahođenju. Tako je djevojčica površinu čaše oblikovala dubokim okruglim uleknućima, jednim trokutom, trima paralelnim ravnim crtama, krugom i ravnim linijama.

Ova aktivnost je za djecu bila istraživačka. Djeca su istraživala svojstva gline i igrali se njome. Nekolicina djece se upustila u oblikovanje čaše, no brzo su odustali jer im je ta aktivnost još nova te nisu spretni u oblikovanju. Kod djece koja su svoje čaše dovršila do kraja nema puno poveznica između njihovih radova i pastirske čaše koja im je predstavljena. Samo jedna djevojčica čaši je stavila ručkicu, ostali su komentirali kako ručkice nemaju čaše nego šalice, te su oni svoje čaše ostavili bez njih. Također djeca su prilikom ukrašavanja čaša istraživala izražajne mogućnosti nožića za oblikovanje koji su im bili ponuđeni, što se može i uočiti na prikazanim radovima.

8. ZAKLJUČAK

Spoznavanje značenja, važnosti i vrijednosti baštine pridonosi spoznavanju vlastitog kulturnog identiteta. Ono također pridonosi i intelektualnom, radnom, moralnom, povijesnom, estetskom, sociološkom i kulturnom razvoju mlade osobe. Kako bi se kulturni identitet razvio potrebno je svakog pojedinca osposobiti za prepoznavanje baštinskih elemenata te senzibilizirati za njezino očuvanje.

Prilikom upoznavanja djece s kulturnom baštinom potrebno je pružiti im priliku da svoje doživljaje o njoj osvijeste kroz mnoge aktivnosti i sadržaje. Likovne aktivnosti djetetu pružaju mogućnost otkrivanja kulturne baštine spontano kroz igru. U ovome radu djeca su s predstavljenom kulturnom baštinom bila upoznata kroz različite igre, priče i video zapise. Tako je kod djece potaknut interes za predstavljenu tematiku te su s njom upoznati na način primjeren uzrastu djeteta. Cilj je bio obogatiti dječje likovno stvaralaštvo kroz upoznavanje s odabranim primjerima kulturne baštine njihovog kraja. U likovnim radovima mogu se uočiti elementi s baštinskih djela s kojima su djeca upoznata tijekom predstavljanja kulturne baštine Jaskanskog kraja. Ti elementi osobito su prepoznatljivi u radovima kojima je poticaj bila pastirska čaša i zastor draganičke narodne nošnje.

LITERATURA:

1. Balić Šimrak, A., Cukrov, S., Grdić, R., Laco, S., Lisac, J., Pandl, D., Stojanović Hauzer, V. (2016). *Hrvatska kulturna tradicija i dječje likovno stvaralaštvo*. Zagreb. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
2. Belamarić, D. (1986). *Dijete i oblik: likovni jezik predškolske djece: knjiga za odgajatelje, roditelje, pedagoge, psihologe, psihijatre*. Zagreb. Školska knjiga.
3. Brajčić, M. (2002). Značaj kulturne baštine i etnografskih izvora u nastavi likovne kulture. U: R. Bacalja (ur.). *Zbornik radova stručno-znanstvenog skupa - Živa baština* (str. 79-83) Zadar. Sveučilište u Zadru, Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja.
4. Brajčić, M., Kušćević, D. (2008). Prirodna i kulturna baština u kontekstu učenja za održivi razvoj i nastava likovne kulture. U: V. Uzelac i L. Vujičić (ur.) *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj. Svezak 2.* (str. 157-162). Rijeka. Sveučilište u Rijeci: Učiteljski fakultet u Rijeci.
5. Brajačić, M., Kušćević, D. (2011). Etnografska baština i nastava likovne kulture. U: A. Balić Šimrak (ur.) *Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju. Zbornik umjetničko znanstvenih skupova 200. – 2011.* (str. 74-85). Zagreb. ECNSI - Europski centar za sustavna i napredna istraživanja, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
6. Draganić, S. (ur.) (1976). *JASTREBARSKO ljepota i bogatstvo narodne nošnje*. Zagreb. Kajkavsko spravišće.
7. Duh, M. (2016). Motivi u likovnoj umjetnosti i predškolskom likovnom odgoju. U: Zaninović Tanay, Lj., Tanay, E. R. (ur.) *Sretna djeca; Kreativnost u likovnom, dramskom i plesnom izrazu* (str. 23-45). Zagreb. Udruga hrvatskih učitelja likovne izobrazbe, UHULI.
8. Fluksi, J. (1980). Preslice u Podravini. *Podravski zbornik.* (4). 296-310.
9. Gačić, M. (2017). *Sjedi drvo na drvo – odnos čovjeka i drveta kroz različite aspekte života*. Đakovo. Hardy, Đakovo.
10. Grgurić, N. Jakubin, M. (1996). *Vizualno – likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb. Educa.
11. Herceg Varljen, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb. ALFA d.d.
12. Ivon, H. (1997). Prirodna i kulturna baština – izvor djetetovih iskustava i poticaj cjelovitom razvoju djeteta. U: Ž. Božić (ur.), *Inovacijski pristupi – korak bliže*

- djetetu, zbornik radova povodom 150 godina predškolskog odgoja u gradu Rijeci* (156-159). Rijeka. Grad Rijeka – Odjel gradske uprave za odgoj i školstvo.
13. Ivon, H. (2013). Baština u motrištu odgoja i obrazovanja. U: G. Ribičić, V. Mihanović (ur.), *Baština Splitsko-dalmatinske županije u knjigama za djecu i mlade: zbornik radova/ 3. okrugli stol o zavičajnosti u knjigama za djecu i mlade* (str. 14-18). Split. Gradska knjižnica Marka Marulića Split
14. Kostović-Vranješ, V. (2015). Baština – polazište za promicanje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. *Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja*, 64(3), 439 – 452.
15. Kušević, D. (2015). Kulturna baština – poticatelj dječjeg razvoja (likovni aspekt). *Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja*, 64(3), 479 – 491.
16. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Kulturna baština.
URL: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6> (preuzeto: 6. 7. 2020.)
17. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta [MZOS]. (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Preuzeto: 10.7.2020.
<https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>
18. Mrnjaus, K. (2008). Obrazovanje za održivi razvoj. U: Uzelac, V., Vujčić, L. (ur.). *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj. Svezak 2.* (str. 29-35). Rijeka. Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci.
19. Ujčić, T., Štulić, S. (1999). Neposredna okolina kao poticaj razvoja likovnog stvaralaštva. U: Paragvaj, S. (ur.) *Likovna komunikacija u teoriji i praksi predškolskog odgoja*. Opatija. Grad Opatija, Općina Lovran, Dječji vrtić Opatija.
20. Potrebica, F., Matešić, K. (ur.) (2001). *Jastrebarsko 1249. – 1999. 750 godina grada*. Jastrebarsko. Poglavarstvo grada Jastrebarsko i Naklada Slap.
21. Seme Stojanović, I., Vidović, T. (2012). *Djeca – čuvari djedovine*. Zagreb. Golden marketing– Tehnička knjiga
22. Petr-Marčec, S. (predgovor) (1987). *Tradicijsko oblikovanje i ukrašavanje drva*. Koprivnica. OOUR „Koprivnička tiskara“
23. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, NN 75/20,
<https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara> (preuzeto: 7. 7. 2020.)
24. Županić, A. (2004). *Koja od koje lepša bu – Tradicijsko ruho draganičkog kraja*. Karlovac. KUD „Sv. Juraj“ Draganić.

MREŽNE STRANICE:

1. Europeana collections na adresi

https://classic.europeana.eu/portal/hr/record/2048053/MUO_044370.html?utm_source=new-website&utm_medium=button (29.7.2020.)

2. Gradski muzej Jastrebarsko na adresi <https://www.gmj.hr/pastirska-casa-2/> (13.8.2020.)

3. Likovna umjetnost, narodna. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020 na adresi <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=36515> (12.8.2020.).

4. Preslica. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50214> (12.8.2020.).

5. Turistička zajednica grada Jastrebarskog na adresi <https://www.tzgj.hr/hr/jastrebarsko.html> (20.7.2020.)

PRILOZI

Slika 1. Skok grofa Stjepana Erdödyja.....	8
Slika 2. Naplit	10
Slika 3. Pastirska čaša	12
Slika 4. Slagarica	20
Slika 5. Fotoalbum grofa Stjepana Erdödy.....	21
Slika 6. Labirint	21
Slika 7. Oblikovanje Lego duplo kockama.....	23
Slika 8. Crtanje	23
Slika 9. Dvorac Erdödy	24
Slika 10. Dvorac Erdödy (L. K., 6 god.)	25
Slika 11. Dvorac, seka i ja (M. D., 5. god.)	26
Slika 12. Grof i dvorac (A. M., 6 god.)	27
Slika 13. Dvorac (M. M., 6 god.).....	28
Slika 14. Skok preko klupe (A. J., 6 god.).....	29
Slika 15. Slagarica	30
Slika 16. Puzzle	30
Slika 17. Lajbek	31
Slika 18. Lajbek (E.B., 4 god.)	33
Slika 19. Lajbek (M. P., 7 god).....	33
Slika 20. Lajbek (E. D., 5 god.)	34
Slika 21. Lajbek (L. H., 6 god)	35
Slika 22. Zastor	35
Slika 23. Zastor (E. V., 6 god.).....	36
Slika 24. Zastor (A. S, 6 god)	37
Slika 25. Zastor (L. Č., 5 god.)	38
Slika 26. Zastor (M. B., 5 god.)	39
Slika 27. Naplit – donji dio.....	40
Slika 28. Naplit – gornji dio	40
Slika 29. Preslica (N. J., 6 god.).....	43
Slika 30. Preslica (F. D., 6 god.).....	44
Slika 31. Preslica (M. Š., 5 god.)	45
Slika 32. Preslica (L. N., 5 god.).....	45
Slika 33. Preslica (E. Ž., 5 god.)	46
Slika 34. Mala čaša (E. M., 6 god.).....	47
Slika 35. Čaša (J. M., 6 god.).....	47
Slika 36. Čaša (D. B., 6 god.)	48
Slika 37. Čaša s ručkom (M. K., 6 god.)	49

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Ja, Lucija Kunović pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada pod naslovom ***Kulturna baština jaskanskog kraja kao poticaj likovnom izražavanju djece predškolske dobi*** te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način korišteni dijelovi tuđih radova.

Lucija Kunović
